ԿԱՐԵՎՈՐ ԴԵՊՔԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1 9 1 7

25 հոկտեմբերի[1] — *Ռուսաստանում հաղթանակում է Հոկտեմբերյան սոցիալիստական մեծ հեղափոխությունը։*

— *Պետրոգրադում բացվում է Սովետների համառուսաստանյան երկրորդ համագումարը, որը հաստատում է դեկրետներ հաշտության և հողի վերաբերյալ ու կազմում աշխարհում առաջին բանվորա-գյուղացիական կառավարությունը՝ Վ. Ի. Լենինի գլխավորությամբ։*

3—24 նոյեմբերի — *Կարսում, Ղարաքիլիսայում, Ալեքսանդրապոլում, Սարիղամիշում, Ջալալօղլիում, Երևանում և այլ վայրերում տեղի են ունենում զինվորների և աշխատավորների բազմամարդ միտինգներ, որոնք ողջունում են Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակը և որոշումներ ընդունում Անդրկովկասում ևս սովետական իշխանություն հաստատելու մասին։*

15 նոյեմբերի — *Անդրկովկասյան հատուկ կոմիտեի՝ Օզակոմի փոխարեն Թիֆլիսում կազմվում է հակահեղափոխական կառավարության նոր օրգան՝ անդրկովկասյան կոմիսարիատը։*

10 դեկտեմբերի — *Թիֆլիսում բացվում է կովկասյան բանակի երկրային երկրորդ համագումարը, որը որոշում է ընդունում Կովկասում անհապաղ սովետական իշխանություն ստեղծելու մասին։*

16 դեկտեմբերի — *Սովետական Ռուսաստանի Ժողկոմսովետը Վ. Ի. Լենինի նախագահությամբ որոշում է Բաքվի սովետի նախագահ Ստ. Շահումյանին նշանակել Կովկասի գործերի ժամանակավոր արտակարգ կոմիսար։*

29 դեկտեմբերի — *Սովետական Ռուսաստանի Ժողկոմսովետը դեկրետ է ընդունում «Թուրքահայաստանի» մասին։*

Դեկտեմբեր — *Սովետական Ռուսաստանի ազգությունների գործերի ժողովրդական կոմիսարիատին կից Մոսկվայում ստեղծվում է հայկական գործերի կոմիսարիատ, որի կոմիսար է նշանակվում ականավոր պետական գործիչ Վառլամ Ավանեսովը, իսկ տեղակալ՝ կոմունիստ-բանաստեղծ Վահան Տերյանը։*

---

1 *Մինչև 1918 թ. փետրվարը ամսաթվերը տրվում են հին տոմարով։*

1918

2 հունվարի — Կովկասյան բանակի ռազմա-հեղափոխական կոմիտեի նախաձեռնությամբ Սարիղամիշում կազմակերպվում է ռազմա-հեղափոխական կոմիտե։

19 հունվարի — Բաքվում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Բանվորի խոսք» շաբաթաթերթը։

31 հունվարի — Հրապարակվում է Կովկասի գործերի ժամանակավոր արտակարգ կոմիսար Ստ. Շահումյանի դիմումը՝ ուղղված բանվորների, զինվորների և գյուղացիների դեպուտատների բոլոր սովետներին, Կովկասի բանվորներին ու գյուղացիներին՝ Կովկասում սովետական իշխանություն ստեղծելու մասին։

10 փետրվարի — Թիֆլիսում բացվում է անդրկովկասյան սեյմը։

27 փետրվարի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Բանվոր» օրաթերթը։

3 մարտի — Կնքվում է Բրեստի պայմանագիրը։

6 մարտի — Պետրոգրադում բացվում է Ռկ(բ)Կ VII համագումարը։

10 մարտի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Կարմիր օրեր» թերթը։

12 մարտի — Թուրքական բանակը գրավում է Էրզրումը։

13 ապրիլի — Սովետական Ռուսաստանի կառավարության բողոքի հեռագիրը թուրքական բանակի՝ դեպի Անդրկովկաս առաջ շարժվելու և խաղաղ բնակչությանը բնաջնջելու առթիվ։

14 ապրիլի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Կարմիր դրոշակ» բոլշևիկյան օրաթերթը։

16 ապրիլի — Բաքվում լույս է տեսնում «Տեղեկատու» օրաթերթը՝ առաջին սովետական թերթը հայերեն։

22 ապրիլի — Անդրկովկասյան սեյմը Անդրկովկասը հայտարարում է անկախ։

25 ապրիլի — Բաքվում կազմվում է ժողովրդական կոմիսարների սովետ Ստ. Շահումյանի գլխավորությամբ։

— Թուրքական բանակը գրավում է Կարսը։

15 մայիսի — Թուրքական բանակը գրավում է Ալեքսանդրապոլը։

22—26 մայիսի — Սարդարապատի հերոսամարտը։

25—28 մայիսի — Ղարաքիլիսայի հերոսամարտը։

26—28 մայիսի — Ցրվում է անդրկովկասյան սեյմը։ Վրաստանը, Ադրբեջանը և Հայաստանը հայտարարվում են անկախ հանրապետություններ։

4 հունիսի — Բաթումում Թուրքիայի և Հայոց ազգային խորհրդի պատվիրակությունների միջև կնքվում է պայմանագիր, որով Թուրքիան զավթում է Հայաստանի տերիտորիայի մեծ մասը։

22 հունիսի — Մոսկվայում լույս է տեսնում հայկական գործերի կոմիսարիատի պաշտոնական օրգան «Կոմունիստ» շաբաթաթերթը։

19 հուլիսի — Վ. Ի. Լենինի ստորագրությամբ հրապարակվում է Սովետական Ռուսաստանի կառավարության որոշումը Ռուսաստանում գոյություն ու-

նեցող հայ բուրժուա-նացիոնալիստական, հակահեղափոխական կազմակերպությունների՝ ազգային խորհուրդների, կոմիտեների, պաշտպանության խորհրդի և հայկական բուրժուական այլ կազմակերպությունների լիկվիդացման մասին։

31 հուլիսի — Բաքվում ժամանակավորապես ընկնում է սովետական իշխանությունը։ Ստեղծվում է «Յենտրոկասպիի դիկտատուրան»։

20 սեպտեմբերի — Բաքվի 26 կոմունարների գնդակահարությունը անդրկասպյան ավազուտներում։

22 սեպտեմբերի — Երևանում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Խոսք» թերթը։

Հոկտեմբեր — Գյուղացիական ելույթներ են տեղի ունենում Նոր Բայազետի գավառի Շահրիզ, Ղշլաղ, Ղուալի, Դարալագյազի շրջանի Մարտիրոս, Չալալօղլու շրջանի Գյառգյառ և այլ գյուղերում։

8 դեկտեմբերի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում «Կոմունա» բոլշևիկյան թերթը հայերեն։

9—31 դեկտեմբերի — Դաշնակցականների և մենշևիկների ավանտյուրիստական քաղաքականության հետևանքով տեղի է ունենում հայ-վրացական զինված ընդհարում։

1919

9 հունվարի — Թիֆլիսում Անտանտի զինվորական գործիչների ղեկավարությամբ բացվում է դաշնակցական և մենշևիկյան կառավարությունների ներկայացուցիչների կոնֆերանս, որի որոշմամբ Լոռին հայտարարվում է «չեզոք գոտի»։

18 մարտի — Մոսկվայում բացվում է ՌԿ(բ)Կ VIII համագումարը։

8 ապրիլի — Գործադուլ են հայտարարում Երևանի երկաթուղային բանվոր-ծառայողները։

20 ապրիլի — Երևանում ձևավորվում է երիտասարդ կոմունիստների «Սպարտակ» կազմակերպությունը։

1 մայիսի — Մոսկվայում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Կարմիր դրոշակ» թերթը։

1 մայիսի — Երևանում լույս է տեսնում «Սպարտակ» թերթի առաջին համարը։

24 հուլիսի — Սկսվում է Երևանի պետական արհեստանոցների բանվոր-ծառայողների գործադուլը։

1 օգոստոսի — Երևանում բացվում է Հայաստանի Պառլամենտը։

Սեպտեմբեր — Երևանում տեղի է ունենում Հայաստանի բոլշևիկյան կազմակերպությունների ներկայացուցիչների անլեգալ խորհրդակցություն, որն ընտրում է ՌԿ(բ)Կ Հայաստանի կոմիտե՝ Արմենկոմ։

30 հոկտեմբերի — Սկսվում է Ալեքսանդրապոլի տպագրատան բանվորների գործադուլը, որը տևում է մոտ մեկ ամիս։

28 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Երևանի երկաթգծի բանվոր-ծառայողների գործադուլը։

14 դեկտեմբերի — Ուզունլարում բոլշևիկների նախաձեռնությամբ հրավիրվում է Լոռվա «չեզոք գոտու» գյուղացիական դեպուտատների սովետի ա-

առաջին նիստը, որը բանաձև է ընդունում կալվածատիրությունը վերացնելու և հողային կոմիտեներ ստեղծելու մասին։

1 9 2 0

6 հունվարի — Ալեքսանդրապոլի երկաթուղային կայարանում տեղի է ունենում խոշոր գործադուլ։

7 հունվարի — Հայ ականավոր բանաստեղծ և պետական գործիչ Վահան Տերյանի մահը Օրենբուրգում։

19—20 հունվարի — Երևանում տեղի է ունենում Հայաստանի կոմունիստական կազմակերպությունների առաջին անլեգալ կոնֆերանսը։

20 հունվարի — Լույս է տեսնում «Լոռվա գյուղացիության ձայնը» բոլշևիկյան թերթը։

3 մարտի — Նոր Նախիջևանում լույս է տեսնում բոլշևիկյան «Բանվորի կռիվը» թերթը հայերեն։

29 մարտի — Մոսկվայում բացվում է ՌԿ(բ)Կ IX համագումարը։

19 ապրիլի — Երևանում լույս է տեսնում «Գյուղացու ձայն» շաբաթաթերթը։

23 ապրիլի — Ալեքսանդրապոլում տեղի է ունենում աշխատավորության հակակառավարական ցույց։

26 ապրիլի — Հայ գրող Վրթանես Փափազյանի մահը Երևանում։

28 ապրիլի — Սովետական կարգերի հաստատումը Ադրբեջանում։

1 մայիսի — Երևանում, Ալեքսանդրապոլում, Կարսում, Սարիղամիշում, Նոր Բայազետում և Հայաստանի այլ վայրերում կոմունիստների ղեկավարությամբ տեղի են ունենում հզոր ցույցեր՝ ուղղված դաշնակցական կառավարության դեմ։

5 մայիսի — Ընկնում է Խատիսյանի կառավարությունը, կազմվում է արտակարգ լիազորություններով նոր կառավարություն Հ. Օհանջանյանի նախագահությամբ։

7 մայիսի — Ալեքսանդրապոլում տեղի է ունենում Ալեքսանդրապոլի, Կարսի, Սարիղամիշի, Քյավթառլուի, Ղազախ-Շամշադինի բոլշևիկյան կազմակերպությունների խորհրդակցություն՝ Արմենկոմի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ։ Խորհրդակցությունը զինված ապստամբությունը ղեկավարելու համար կազմում է Հայաստանի ռազմա-հեղափոխական կոմիտե։

10 մայիսի — Ռազմա-հեղափոխական կոմիտեն, ինչպես Ալեքսանդրապոլում, այնպես էլ ամբողջ Հայաստանում հայտարարում է սովետական իշխանություն։

— Զինված ապստամբություն է բռնկվում Կարսում և Սարիղամիշում։

13 մայիսի — Զինված ապստամբություն է սկսվում Նոր Բայազետի գավառի Ղարանլուղ (այժմ Մարտունի) գյուղում։

14 մայիսի — Զինված ապստամբություն է սկսվում Շամշադինի շրջանում։

15 մայիսի — Զինված ապստամբություն է սկսվում Զանգեզուրի գավառում։

18 մայիսի — Բաքվում լույս է տեսնում «Կոմունիստ» օրաթերթը հայերեն։

20 մայիսի — Զինված ապստամբությունը հաղթանակում է Քարվանսարայում։

21 մայիսի — Դիլիջանում հաստատվում է սովետական իշխանություն։

31 մայիսի — Մոսկվայում սկսվում են դաշնակցության պատվիրակության բանակցությունները Սովետական Ռուսաստանի հետ։

Հունիս — ՌԿ(բ)Կ Հայաստանի կազմակերպությունները ձևավորվում են որպես Հայաստանի կոմունիստական (բոլշևիկների) կուսակցություն։ Ստեղծվում է ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմ և նրա արտասահմանյան բյուրո։

10 օգոստոսի — Սևր քաղաքում (Փարիզի մոտ) դաշնակիցների և Թուրքիայի սուլթանական կառավարության միջև կնքվում է դաշնագիր, որի 6-րդ հատվածի 88—91 հոդվածները վերաբերում են Հայաստանին։

10 օգոստոսի — ՌՍՖՍՀ լիազոր-ներկայացուցիչ Բ. Լեգրանը Հայաստանի կառավարության ներկայացուցիչների հետ կնքում է համաձայնագիր։

14 օգոստոսի — Դաշնակցականները սպանում են հեղափոխական գործիչներ Ստ. Ալավերդյանին, Ս. Մուսայելյանին և Բ. Ղարիբջանյանին։

1 սեպտեմբերի — Բաքվում բացվում է Արևելքի ժողովուրդների առաջին համագումարը, որին մասնակցում են նաև Հայաստանի աշխատավորության ներկայացուցիչները։

10 սեպտեմբերի — Բաքվում տեղի է ունենում Հայաստանի կոմունիստական կազմակերպությունների կոնֆերանսը։

22 սեպտեմբերի — Սկսվում է թուրքական բանակի հարձակումը Արևելյան Հայաստանի վրա։ Թուրքերը սեպտեմբերի 29-ին գրավում են Սարիղամիշը, հոկտեմբերի 30-ին՝ Կարսը, նոյեմբերի 5-ին՝ Ալեքսանդրապոլը։

8 հոկտեմբերի — Հրապարակվում է ՀԿԿ Կենտկոմի կոչը դաշնակցական կառավարությունը տապալելու մասին։

11 հոկտեմբերի — Դաշնակցական կառավարության հետ բանակցություններ վարելու նպատակով Երևան է ժամանում Սովետական Ռուսաստանի պատվիրակությունը Բ. Լեգրանի գլխավորությամբ։

4 նոյեմբերի — Բաքվում տեղի է ունենում ՌԿ(բ)Կ Կենտկոմի կովկասյան բյուրոյի և Ադրբեջանի Կ(բ)Կ Կենտկոմի միացյալ նիստ, մասնակցությամբ Հայաստանի Կ(բ)Կ Կենտկոմի և նրա արտասահմանյան բյուրոյի անդամների։ Նիստը քննարկում է Հայաստանում ստեղծված դրության հարցը։

7 նոյեմբերի — Հայաստանի երկաթուղայինների գործադուլը։

— Ուլուխանլու կայարանում կուտակված գաղթականությունը կազմակերպում է հակակառավարական ցույց։

15—28 նոյեմբերի — Հեղափոխական ելույթներ են տեղի ունենում Շիրակի, Նոր Բայազետի, Դարալագյազի, Ախտալի, Ապարանի, Էջմիածնի, Իջևանի, Դիլիջանի, Շամշադինի և Հայաստանի այլ շրջաններում։

24 նոյեմբերի — Ընկնում է դաշնակցական հին կառավարությունը և կազմվում է նոր կառավարություն Ս. Վրացյանի նախագահությամբ։

27 նոյեմբերի — ՌԿ(բ)Կ Կենտկոմի քաղբյուրոն Վ. Ի. Լենինի նախագահությամբ քննարկում է Հայաստանի և Վրաստանի նկատմամբ ունենալիք քաղաքականության հարցը։

* * *

29 նոյեմբերի — Հայաստանում հաստատվում է սովետական իշխանություն։

30 նոյեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը Հայաստանի ապստամբ բանվորների և գյուղացիների անունից հեռագիր է ուղարկում Վ. Ի. Լենինին Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատվելու առթիվ։

2 դեկտեմբերի — Վ. Ի. Լենինը ողջույնի հեռագիր է հղում Հայաստանի Ռազմա-հեղափոխական կոմիտեի նախագահ Ս. Կասյանին Հայաստանում սովետական կարգեր հաստատվելու առթիվ։

— Սկսվեց Հայաստանի կարմիր բանակի կազմակերպումը։

2 դեկտեմբերի — Դաշնակցական կառավարության պատվիրակությունը Ալեքսանդրապոլում թուրքական զավթիչների հետ կնքում է Հայաստանը անդամահատող և ստրկացնող ապօրինի պայմանագիր։

4 դեկտեմբերի — Երևան է ժամանում ՀՍՍՀ Հեղկոմը։

5 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմի առաջին հրամանով ստեղծվում է ՀՍՍՀ Ռազմական գործերի ժողովրդական կոմիսարիատ։

— Երևանում լույս է տեսնում ՀԿԿ Կենտկոմի և Հայհեղկոմի օրգան «Կոմունիստ» հայերեն օրաթերթի առաջին համարը (1921 թվականի մայիսից վերանվանվում է «Խորհրդային Հայաստան»)։

6 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմի դեկրետով հանրապետության սահմաններում պետական լեզուն ճանաչվում է հայերենը։

10 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը դեկրետ է ընդունում բանկերի աղգայնացման մասին։

13 դեկտեմբերի — Վ. Ի. Լենինը ընդունում է ՀՍՍՀ Հեղկոմի անդամներ Ա. Մռավյանին և Ս. Տեր-Գաբրիելյանին։

13 դեկտեմբերի — Սովետական Ռուսաստանի ԺողԿոմսովետը Վ. Ի. Լենինի նախագահությամբ որոշում է Սովետական Հայաստանին բաց թողնել 3 միլիարդ ռուբլի։

13 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Ներքգործժողկոմատի հրամանը հին վարչական հիմնարկները և պաշտոնները վերացնելու մասին։

15 դեկտեմբերի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում Վրաստանի կոմունիստական կուսակցության Կենտկոմի և 1921 թվականի մարտից նաև Վրաստանի Հեղկոմի օրգան «Կարմիր աստղ» օրաթերթի առաջին համարը (թերթը 1923 թվականին վերանվանվում է «Մարտակոչ», 1927 թվականին՝ «Պրոլետար», 1929 թվականին՝ «Խորհրդային Վրաստան», իսկ 1940 թվականից՝ «Սովետական Վրաստան»)։

17 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմի դեկրետով Հայաստանի բոլոր կուլտուրական հիմնարկները պետականացվում են։

— ՀՍՍՀ լուսավորության ժողովրդական կոմիսարիատի հրամանը Երևանում ժողովրդական համալսարան բացելու մասին։

18 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Արդարադատության ժողովրդական կոմիսարիատի հրամանով լիկվիդացվում են հին դատարանները։

21 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմի դեկրետով Սովետական Հայաստանի սահմաններում վերանում է «Ռուսական կայսրության հավաք օրինաց»-ը այն

փոփոխություններով, որ մտցրել էին ժամանակավոր կառավարությունը, անդրկովկասյան կոմիսարիատն ու սեյմը, Հայաստանի դաշնակցական կառավարությունը։

25 դեկտեմբերի — Սովետական Հայաստանում կազմակերպվում է առաջին մասսայական շաբաթօրյակը։

— Դաշնակցականները կազմում են այսպես կոչված «Ինքնավար Սյունիքի կառավարություն» (1921 թվականի ապրիլի 26-ին այն վերակազմվում է և անվանվում «Լեռնահայաստանի կառավարություն»)։

28 դեկտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ հողերի ազգայնացման մասին։

1 9 2 1

10 հունվարի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ անտառների ազգայնացման մասին։

11 հունվարի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ Հայաստանի բոլոր օգտակար հանածոները, հանքային ջրերը, լճերը ազգայնացնելու մասին։

21 հունվարի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ ՀՍՍՀ ժողովրդական տնտեսության խորհուրդ՝ Ժողտնտխորհ կազմակերպելու մասին։

23 հունվարի — Տեղի է ունենում Երևանի ժողովրդական համալսարանի հանդիսավոր բացումը (1923 թվականից՝ պետական համալսարան)։

5 փետրվարի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ Էջմիածնի մատենադարանի և թանգարանի բազայի վրա Հայաստանի կուլտուր-պատմական գիտական ինստիտուտ հիմնելու մասին։

12 փետրվարի — Սկսվում է Վրաստանի մենշևիկյան կառավարության դեմ Լոռու նախկին «չեզոք գոտու» աշխատավորության ապստամբությունը, որը փետրվարի 16-ին ավարտվում է լիակատար հաղթանակով։

13 փետրվարի — Դաշնակցականների հակահեղափոխական խռովության սկիզբը։

25 փետրվարի — Սովետական կարգերի հաստատումը Վրաստանում։

26 փետրվարի — Դաշնակցականների հակահեղափոխական խռովության դեմ կռվելու նպատակով Դիլիջանում ստեղծվում է Դիլիջանի և Ղարաքիլիսայի շրջանների ռազմա-հեղափոխական կոմիտե Գ. Աթաբեկյանի նախագահությամբ։

8 մարտի — Մոսկվայում բացվում է Ռկ(բ)կ X համագումարը։

16 մարտի — Սովետա-թուրքական պայմանագրի կնքումը Մոսկվայում։

2 ապրիլի — Երևանի ազատագրումը դաշնակցական խռովարարներից։

3 ապրիլի — ՀՍՍՀ Հեղկոմի հրամանը «Հայրենիքի փրկության կոմիտեի» տապալման, նրա անդամների ձերբակալման և ամբողջ հանրապետության մեջ սովետական իշխանությունը վերականգնելու մասին։

14 ապրիլի — Վ. Ի. Լենինի պատմական նամակը Ադրբեջանի, Վրաստանի, Հայաստանի, Դաղստանի և Լեռնականների հանրապետության կոմունիստներին։

22 ապրիլի — Ալեքսանդրապոլի ազատագրումը թուրքական զավթիչներից։

28 ապրիլի — Սովետական Ռուսաստանի կառավարությունը 1,5 միլիոն ռուբլի (ոսկով) վարկ է բաց թողնում Սովետական Հայաստանին։

21 մայիսի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը վերակազմվում է ՀՍՍՀ Ժողկոմսովետի Ա. Մյասնիկյանի նախագահությամբ։

24 հունիսի — ՀՍՍՀ Ժողկոմսովետի դեկրետը պարենմասնատրումը պարենհարկով փոխարինելու մասին։

26 հունիսի — Կարմիր բանակի զորամասերը լիովին ազատագրելով Դարալագյազը, մտնում են Զանգեզուր։

30 հունիսի — Կարմիր բանակի զորամասերը ազատագրում են Սիսիանը։

Հունիս — Ստեղծվում են առաջին սովխոզները Հայաստանում։

2 հուլիսի — Կարմիր բանակի զորամասերը ազատագրում են Գորիսը։

7 հուլիսի — Կարմիր բանակի զորամասերը ազատագրում են Ղափանը։

13 հուլիսի — Կարմիր բանակի զորամասերը մտնում են Մեղրի։ Զանգեզուրը միացվում է Սովետական Հայաստանին։

21 օգոստոսի — Երևանում բացվում է Հայաստանի կոմերիտմիության առաջին համագումարը (երկրորդը՝ 1922 թ., երրորդը՝ 1923 թ., չորրորդը՝ 1926 թ., հինգերորդը՝ 1928 թ., վեցերորդը՝ 1929 թ., յոթերորդը՝ 1932 թ., ութերորդը՝ 1932 թ., իններորդը՝ 1936 թ., տասներորդը՝ 1937 թ., տասնմեկերորդը՝ 1939 թ., տասներկուերորդը՝ 1940 թվականին)։

22 օգոստոսի — Հայաստանի արհեստակցական միությունների առաջին համագումարի բացումը Երևանում (երկրորդ համագումարը տեղի է ունեցել 1922 թ., երրորդը՝ 1924 թ., չորրորդը՝ 1926 թ., հինգերորդը՝ 1928 թ. հունվարին, վեցերորդը՝ 1928 թ. նոյեմբերին, յոթերորդը՝ 1932 թվականին)։

21 սեպտեմբերի — ՀՍՍՀ Հեղկոմը ընդունում է դեկրետ Հայաստանում անգրագիտությունը վերացնելու մասին։

29 սեպտեմբերի — ՌՍՖՍՀ Կենտգործկոմը դեկրետ է ընդունում նախկին Լազարյան ճեմարանը «Սովետական Հայաստանի կուլտուրայի տուն վերանվանելու և նրա բոլոր նյութական ու կուլտուրական արժեքները Սովետական Հայաստանի կառավարության տրամադրության տակ դնելու մասին»։

30 սեպտեմբերի — ՌՍՖՍՀ-ի և Սովետական Հայաստանի միջև կնքվում է ֆինանսա-տնտեսական համաձայնագիր։

13 հոկտեմբերի — Մի կողմից Հայաստանի, Ադրբեջանի ու Վրաստանի, իսկ մյուս կողմից Թուրքիայի միջև կնքվում է Կարսի պայմանագիրը։

1 դեկտեմբերի — Հայաստանում սկսվում են գյուղական, գավառակային և գավառային սովետների առաջին ընտրությունները։

— Երևանում ադրբեջաներեն լույս է տեսնում ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմի օրգան «Ռանչպար» թերթի առաջին համարը։ Հետագայում վերանվանվում է «Զանգի», ապա «Կիզիլ Շաֆակ», «Կոմունիստ», «Սովետ Էրմենիստանի»։

Դեկտեմբեր — Սկսվում է արտասահմանից հայերի հայրենադարձությունը Սովետական Հայաստան։

1 9 2 2

1 հունվարի — Տեղի է ունենում Երևանի քաղսովետի հանդիսավոր բացումը։

26 հունվարի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ առաջին համագումարը։

26 հունվարի — Երևանում բացվում է առաջին պետական դրամատիկ թատրոնը (1937 թվականից՝ Գ. Սունդուկյանի անվան)։

30 հունվարի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ բանվորների, գյուղացիների և կարմիրբանակայինների պատգամավորական սովետների առաջին համագումարը։

4 հունվարի — ՀՍՍՀ սովետների առաջին համագումարը հաստատում է ՀՍՍՀ առաջին սահմանադրությունը։

19 փետրվարի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասյան կոմունիստական կազմակերպությունների առաջին համագումարը։

4 մարտի — ՀՍՍՀ ԺողԿոմսովետը ընդունում է դեկրետ ուղղագրության ռեֆորմի մասին։

12 մարտի — Թիֆլիսում տեղի է ունենում Հայաստանի, Վրաստանի և Ադրբեջանի կենտգործկոմների լիազոր-կոնֆերենցիան, որը հիմք է դնում Անդրկովկասյան Ֆեդերացիային։

24 մարտի — Բացվում է ՀՍՍՀ պետական բանկը։

27 մարտի — Բացվում է ՌԿ(բ)Կ XI համագումարը։

9 ապրիլի — Երևանում բացվում է Անդրկովկասի արևմտահայ աշխատավորների համագումարը։

2 հունիսի — Երևանում լույս է տեսնում «Մաճկալ» գյուղացիական օրաթերթի առաջին համարը։

13 հուլիսի — Ականավոր հեղափոխական գործիչ Կամոյի (Սիմոն Տեր-Պետրոսյան) ողբերգական մահը Թիֆլիսում։

20 հուլիսի — Թիֆլիսում լույս է տեսնում ՌԿ(բ)Կ Անդրերկրկոմի օրգան «Զարյա Վոստոկա» օրաթերթի առաջին համարը։

28 հոկտեմբերի — ՌՍՖՍՀ Աշխատանքի և պաշտպանության սովետը Վ. Ի. Լենինի նախագահությամբ քննում է Սովետական Հայաստանին ֆինանսական օգնություն ցույց տալու հարցը և որոշում Հայաստանին բաց թողնել 1,5 միլիոն ռուբլի (ոսկով)՝ գյուղատնտեսական գործիքներ, մեքենաներ և անասուններ ձեռք բերելու համար։

7 նոյեմբերի — Երևանի համալսարանի մանկավարժական ֆակուլտետի բազայի վրա բացվում է ՀՍՍՀ լուսժողկոմատի մանկավարժական ինստիտուտը, որը 1924/25 ուստարում կրկին միանում է պետական համալսարանին։

7 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է պետական հանրային գրադարանը (1925 թվականից՝ Ալ. Մյասնիկյանի անվան)։

7 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է պետական թանգարանը՝ հնագիտական, աղգագրական, պատմական, գեղարվեստական, հեղափոխական և արխիվային բաժիններով։

16 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է I գյուղատնտեսական համագումարը։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Էջմիածնի Լենինի անվան ջրանցքի հանդիսավոր բացումը։

29 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների II համագումարը։

10 դեկտեմբերի — Բաքվում բացվում է Անդրկովկասյան սովետների I հա-

մագումարը, որը որոշում է ԱՍՍՖՀՄ-ն վերակազմել ԱՍՍՖՍՀ-ի (երկրորդ համագումարը տեղի է ունեցել 1924 թ., երրորդը՝ 1925 թ., չորրորդը՝ 1927 թ., հինգերորդը՝ 1929 թ., վեցերորդը՝ 1931 թ., յոթերորդը՝ 1935 թ.)։

30 դեկտեմբերի — Մոսկվայում բացվում է Սովետների համամիութենական I համագումարը, որը կազմում է Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միությունը՝ ՍՍՀՄ-ը։

1 9 2 3

29 հունվարի — Տեղի է ունենում Երևանի առաջին բանֆակի հանդիսավոր բացումը։

13 մարտի — Երևանում բացվում է ՀԿ(բ)Կ II համագումարը։

20 մարտի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասյան կոմունիստական կազմակերպությունների II համագումարը։

23 մարտի — Հայ ականավոր գրող Հովհաննես Թումանյանի մահը Մոսկվայում։

16 ապրիլի — ՀՍՍՀ ԺողԿոմսովետը որոշում է Սովետական Հայաստանի պետկինո (հետագայում Հայկինո) ստեղծելու մասին։

17 ապրիլի — Մոսկվայում բացվում է ՌԿ(բ)Կ XII համագումարը։

5 մայիսի — Լույս է տեսնում ՀԼԿԵՄ Կենտկոմի օրգան «Ավանգարդ» թերթի առաջին համարը։

19 մայիսի — Թիֆլիսում հիմնադրվում է 26 կոմիսարների անվան անդրկովկասյան կոմունիստական համալսարանը։

20 մայիսի — Երևանում բացվում է Շահումյանի անվան ջրանցքը։

2 հուլիսի — ՀՍՍՀ Կենտգործկոմը որոշում է ընդունում Աշխատանքի կարմիր դրոշի շքանշան սահմանելու մասին։

Հուլիս — ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմին կից ստեղծվում է ՀԿ(բ)Կ պատմության բյուրո՝ Կուսպատը։

9 սեպտեմբերի — Մոսկվայում բացվում է Համամիութենական գյուղատնտեսական ցուցահանդեսի հայկական տաղավարը։

20 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է նախկին շարքային դաշնակցականների համահայաստանյան ինքնալիկվիդացիոն համագումարը։

1 դեկտեմբերի — Երևանում բացվում է Հայաստանի պետական կոնսերվատորիան։

4 դեկտեմբերի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների III համագումարը։

1 9 2 4

21 հունվարի — Վ. Ի. Լենինի մահը։

26 հունվարի — Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների II համագումարը, որը հունվարի 31-ին հաստատում է ՍՍՀՄ սահմանադրությունը։

27 հունվարի — Երևանի բազմահազար աշխատավորների սգո միտինգում հրապարակվում է ՀՍՍՀ կառավարության որոշումը Երևանի քաղաքային այգու մոտ կառուցվող հրապարակը Լենինի հրապարակ կոչելու մասին։

26 փետրվարի — ՍՍՀՄ Կենտգործկոմի որոշմամբ Ալեքսանդրապոլ քաղաքը վերանվանվում է Լենինական։

15 մարտի — Գործարկվում է Երևանի բամբակազտիչ գործարանը։

5 մայիսի — Երևանում բացվում է ՀԿ(բ)Կ III համագումարը։

13 մայիսի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների III համագումարը։

23 մայիսի — Մոսկվայում բացվում է ՌԿ(բ)Կ XIII համագումարը։

30 օգոստոսի — Կազմակերպվում է Հայաստանի գյուղատնտեսական կոոպերացիան՝ Հայգյուղկոոպը։

22 հոկտեմբերի — Երևան է ժամանում նշանավոր կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Սպենդիարյանը։

2 նոյեմբերի — Հրապարակվում է Երքաղսովետի որոշումը Ա. Թամանյանի կազմած Երևանի նոր հատակագիծը հաստատելու մասին։

7 նոյեմբերի — Շարք է մտնում Ղափանի պղնձաձուլարանը։

1925

12 մարտի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների IV համագումարը։

22 մարտի — Կոմունիստական կուսակցության Անդրերկրկոմի քարտուղար, Անդրժողկոմսովետի նախագահի տեղակալ Ալ. Մյասնիկյանի, Անդրկովկասի արտակարգ հանձնաժողովի (Չեկա) նախագահ Ս. Մոգիլևսկու և ՍՍՀՄ փոստ-հեռագրական ժողկոմի ԱՍՖՍՀ լիազոր Գ. Աթարբեկյանի ողբերգական մահը։

27 ապրիլի — Տեղի է ունենում ՀՍՍՀ գիտության և արվեստի ինստիտուտի բացումը Երևանում։

13 մայիսի — Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների III համագումարը։

18 հունիսի — Երևան է ժամանում Ազգերի լիգային կից Աշխատանքի միջազգային բյուրոյի հանձնաժողովը նշանավոր գիտնական Ֆ. Նանսենի գլխավորությամբ։

21 հունիսի — Տեղի է ունենում Շիրակի ջրանցքի հանդիսավոր բացումը։

4 հոկտեմբերի — Ականավոր նկարիչ Գևորգ Բաշինջաղյանի մահը։

4 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է Հայաստանի պրոլետարական գրողների ասոցիացիայի առաջին համագումարը։

30 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է ՀԿ(բ)Կ IV համագումարը։

5 դեկտեմբերի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների IV համագումարը։

18 դեկտեմբերի — Մոսկվայում բացվում է ՀամԿ(բ)Կ XIV համագումարը։

1926

20 ապրիլի — Երևանում բացվում է եզդիների համահայաստանյան համագումարը։

16 մայիսի — Տեղի է ունենում Երևանի առաջին հիդրոէլեկտրակայանի հանդիսավոր բացումը, ուր ճառով հանդես են գալիս Գ. Օրջոնիկիձեն, Աղամալի-Օղլին, Շ. Էլիավան և ուրիշներ։

29 հուլիսի — Կազմակերպվում է Հայտնարկոռպը։

26 օգոստոսի — Բացվում է Արզնի առողջարանը։

9 հոկտեմբերի — Արտասահմանից Երևան է վերադառնում անվանի բանաստեղծ Ավ. Իսահակյանը։

22 հոկտեմբերի — Լենինականում տեղի է ունենում ուժեղ երկրաշարժ։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Երևանի ձեթ-օճառի և փայտամշակման գործարանների հանդիսավոր բացումը։

1927

20 մարտի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների V համագումարը։

3 ապրիլի — Շահագործման է հանձնվում Երևանի կարբիդի գործարանը։

15 ապրիլի — Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների IV համագումարը։

29 հունիսի — Հայաստան է ժամանում ՍՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահ Մ. Ի. Կալինինը։

24 հուլիսի — Տեղի է ունենում Զորագէսի հանդիսավոր հիմնադրումը։

20 հոկտեմբերի — Սովետական Հայաստան է ժամանում Ֆրանսիացի նշանավոր գրող Հանրի Բարբյուսը։

13 նոյեմբերի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ V համագումարը։

21 նոյեմբերի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների V համագումարը։

24 նոյեմբերի — Բանաստեղծուհի Շուշանիկ Կուրղինյանի մահը Երևանում։

2 դեկտեմբերի — Մոսկվայում բացվում է ՀամԿ(բ)Կ XV համագումարը։

1928

7 մայիսի — ՀՍՍՀ ժողովրդական արտիստ, ականավոր կոմպոզիտոր Ալեքսանդր Սպենդիարյանի մահը Երևանում։

25 հուլիսի — Սովետական Հայաստան է ժամանում պրոլետարական մեծ գրող Մաքսիմ Գորկին։

6 հոկտեմբերի — Տեղի է ունենում Երևանի բանվորական համալսարանի հանդիսավոր բացումը։

1 նոյեմբերի — Լենինականում բացվում է Հայաստանի պետական երկրորդ դրամատիկ թատրոնը։

8 նոյեմբերի — Երևանում տեղի է ունենում Անդրկովկասի անասնաբուժական ինստիտուտի հանդիսավոր բացումը։

17 նոյեմբերի — Երևանում բացվում է Հայաստանի կոլտնտեսությունների առաջին համագումարը։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Լենինականի Մայիսյան ապստամբության անվան տեքստիլ գործարանի և հիդրոէլեկտրակայանի հանդիսավոր բացումը։

1929

20 հունվարի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ VI համագումարը։

25 մարտի — ՀՍՍՀ լուսավորության ժողովրդական կոմիսարիատը հաստատում է քրդական այբուբենը։

7 ապրիլի — Բացվում է ՀՍՍՀ սովետների VI համագումարը, որտեղ հաստատվում է ՀՍՍՀ ժողովրդական տնտեսության զարգացման առաջին հնգամյա պլանը։

20 մայիսի — Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների V համագումարը, որը հաստատում է ՍՍՀՄ ժողովրդական տնտեսության առաջին հնգամյա պլանը։

15 սեպտեմբերի — Երևանում բացվում է «Կորչի անգրագիտությունը» ընկերության հանրապետական առաջին համագումարը։

29 սեպտեմբերի — Բանաստեղծ Հովհաննես Հովհաննիսյանի մահը Երևանում։

23 հոկտեմբերի — ՀՍՍՀ Ժողկոմսովետի նախագահի տեղակալ և լուսժողկոմ Աբքանազ Մռավյանի մահը Երևանում։

29 նոյեմբերի — Բացվում է Երևանի պատանի հանդիսատեսի թատրոնը։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Լենինական-Արթիկ երկաթգծի հանդիսավոր բացումը։

Դեկտեմբեր — Սկսում է գործել Քանաքեռի նոր ռադիոկայանը։

1930

1 մարտի — Սկսում է աշխատել Սարդարապատի մեքենատրակտորային կայանը՝ առաջինը Սովետական Հայաստանում։

16 մարտի — Վառլամ Ավանեսովի մահը Դիլիջանում։

2 մայիսի — Տեղի է ունենում Քանաքեռգէսի հանդիսավոր հիմնադրումը։

24 մայիսի — Երևանում բացվում է ՀԿ(բ)Կ VII համագումարը։

5 հունիսի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների VI համագումարը։

26 հունիսի — Մոսկվայում բացվում է ՀամԿ(բ)Կ XVI համագումարը։

25 հուլիսի — ՀամԿ(բ)Կ Կենտկոմը որոշում է ընդունում ընդհանուր պարտադիր տարրական ուսուցում մտցնելու մասին։

5 օգոստոսի — ՀՍՍՀ Կենտգործկոմը և Ժողկոմսովետը որոշում են ընդունում ՀՍՍՀ գավառները վերացնելու մասին։

25 սեպտեմբերի — Երևանում լույս է տեսնում քրդական «Ռեա Թազա» թերթի առաջին համարը։

1 նոյեմբերի — ՀՍՍՀ Ժողկոմսովետը որոշում է ընդունում ՀՍՍՀ գիտության և արվեստի ինստիտուտը վերակառուցելու և այն գիտությունների ինստիտուտ վերանվանելու մասին։

21 նոյեմբերի — Երևանում տեղի է ունենում կուսակցական ակտիվի հանրապետական նիստ, որտեղ Ս. Մ. Կիրովը զեկուցում է ներկուսակցական դրության մասին։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Փոքր Սարդարապատի ջրանցքի բացումը։

29 դեկտեմբերի — Շահագործման են հանձնվում Երևանի պահածոների և մարմարի գործարանները։

1 9 3 1

8 հունվարի — Երևանում բացվում է աշխարհում միակ քրդական մանկավարժական տեխնիկումը։

14 փետրվարի — Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների VII համագումարը։

24 փետրվարի — Երվանդ Լալայանի մահը Երևանում։

8 մարտի — Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների VI համագումարը։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Մեղրու շրջանի Կարճևանի ջրանցքի հանդիսավոր բացումը։

1 9 3 2

3 հունվարի — Երևանում տեղի է ունենում Մարքսիզմ-լենինիզմի ինստիտուտի հանդիսավոր բացումը։

17 հունվարի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ VIII համագումարը։

23 հունվարի — Երևանում տեղի է ունենում Հայաստանի կոմունիստական համալսարանի հանդիսավոր բացումը։

23 փետրվարի — Երևանում լույս է տեսնում Հայաստանի սովետական գրողների ֆեդերացիայի օրգան «Գրական թերթ»-ի առաջին համարը։

9 ապրիլի — Կազմակերպվում են Հայաստանի սովետական գրողների միությունը, Սովետական Հայաստանի երաժիշտների միությունը, սովետական նկարիչների ու կերպարվեստի աշխատողների միությունը և սովետական ճարտարապետների միությունը։

13 ապրիլի — ՀՍՍՀ Կենտգործկոմի որոշմամբ վերակառուցվում է ՀՍՍՀ ժողտնտխորհը, որի բազայի վրա ստեղծվում են ՀՍՍՀ ծանր արդյունաբերության, թեթև արդյունաբերության ժողովրդական կոմիսարիատներ ու ՍՍՀՄ անտառային արդյունաբերության ժողկոմատի Հայաստանի լիազորություն։

10 հունիսի — Հայ տաղանդավոր դերասանուհի Սիրանույշի (Մերուզան Քանթարջյանի) մահը Կահիրեում։

26 հունիսի — Տեղի է ունենում Երևանի Ստալինի անվան ջրանցքի առաջին հերթի հանդիսավոր բացումը։

5 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Երևանի երկրորդ հիդրոկայանի հանդիսավոր բացումը։

7 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Մինջևան-Ղափան երկաթուղու բացումը։

14 նոյեմբերի — Ականավոր պատմաբան Լեոյի (Առաքել Բաբախանյանի) մահը Երևանում։

15 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Զորագէսի հանդիսավոր բացումը։

1 9 3 3

12 հունվարի — Գործարկվում է Երևանի տրամվայը։

20 հունվարի — Տեղի է ունենում ՀՍՍՀ պետական օպերայի հանդիսավոր բացումը (այժմ՝ Ալ. Սպենդիարյանի անվան Լենինի շքանշանակիր օպերայի և բալետի պետական ակադեմիական թատրոն)։

Հունվար — Շահագործման է հանձնվում Երևանի ծխախոտի նոր ֆաբրիկան։

3 հունիսի — ՀՍՍՀ Կենտգործկոմի նախագահությունը որոշում է ընդունում պետական հուշարձանների պահպանության կոմիտե հիմնելու մասին։

14 հունիսի — Երևանում բացվում է հարվածային կոլտնտեսականների հանրապետական համագումարը։

13 հուլիսի — Հայ նշանավոր գրող Նար-Դոսի (Միքայել Հովհաննիսյանի) մահը Թիֆլիսում։

3 հոկտեմբերի — Երևանում բացվում է բուսաբանության գիտա-հետազոտական ինստիտուտը։

29 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Կիրովականի քիմիական կոմբինատի և Դավալուի ցեմենտի գործարանի բացումը։

30 նոյեմբերի — Լրիվ կարողությամբ շարք է մտնում Զորագէսը։

1 9 3 4

10 հունվարի — Երևանում բացվում է ՀԿ(բ)Կ IX համագումարը։

15 հունվարի — Թիֆլիսում բացվում է Անդրկովկասի կոմունիստական կազմակերպությունների VII համագումարը։

27 հունվարի — Բացվում է ՀամԿ(բ)Կ XVII համագումարը։

1 մարտի — Հայ ճարտարապետության պատմության նշանավոր հետազոտող Թորոս Թորամանյանի մահը Երևանում։

12 հուլիսի — Լույս է տեսնում ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմի, Երքաղկոմի և ՀՍՍՀ Կենտգործկոմի օրգան «Коммунист» թերթի առաջին համարը։

1 օգոստոսի — Բացվում է Հայաստանի սովետական գրողների առաջին համագումարը։

6 սեպտեմբերի — Տեղի է ունենում Ղափանի հարստացուցիչ ֆաբրիկայի հանդիսավոր բացումը։

14 սեպտեմբերի — ՀՍՍՀ Կենտգործկոմի նախագահության և Ժողկոմսովետի որոշմամբ կազմակերպվում է ՀՍՍՀ ներքին առևտրի ժողովրդական կոմիսարիատ։

5 նոյեմբերի — Բացվում է Լենինականի մանկավարժական ինստիտուտը։

29 նոյեմբերի — *Տեղի է ունենում Երևան-Քանաքեռ երկաթգծի հանդիսավոր բացումը։*

1935

10 հունվարի — *Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ սովետների VIII համագումարը։*

28 հունվարի — *Մոսկվայում բացվում է ՍՍՀՄ սովետների VII համագումարը։*

10 փետրվարի — *Տեղի է ունենում Երևանի խրոմպիկի գործարանի հանդիսավոր բացումը։*

30 մարտի — *Ականավոր երգահան Ռոմանոս Մելիքյանի մահը Թիֆլիսում։*

1 ապրիլի — *Երևանում բացվում է ռուսական մանկավարժական երկամյա ինստիտուտը։*

Մայիս — *Էկրան է բարձրանում «Պեպո» առաջին հայկական հնչուն կինոնկարը։*

11 հունիսի — *Ստեղծվում է ՀՍՍՀ լուսաժողկոմատին կից պատմության ու գրականության ինստիտուտը։*

19 հունիսի — *Երևանում բացվում է ՀՍՍՀ պետական պատմական թանգարանը։*

14 հուլիսի — *Տեղի է ունենում ՍՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի հայկական ֆիլիալի (Արմֆանի) հանդիսավոր բացումը։*

5 օգոստոսի — *Գործարկվում է Լենինականի մսի կոմբինատը։*

7 օգոստոսի — *Հայ նշանավոր գրող Ալ. Շիրվանզադեի մահը Կիսլովոդսկում։*

22 հոկտեմբերի — *Փարիզում վախճանվում է հայ ականավոր երգահան Կոմիտասը։*

17 նոյեմբերի — *Մոսկվայում բացվում է ստախանովականների համամիութենական առաջին համագումարը։*

29 նոյեմբերի — *Երևան է ժամանում ՍՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահ Մ. Ի. Կալինինը։*

1936

21 փետրվարի — *Անվանի ճարտարապետ Ալեքսանդր Թամանյանի մահը Երևանում։*

1 հուլիսի — *ՀՍՍՀ ժողովրդական արտիստ Հովհաննես Աբելյանի մահը Երևանում։*

9 հուլիսի — *ՀԿ(բ)Կ Կենտկոմի առաջին քարտուղար Աղասի Խանջյանի մահը Թիֆլիսում։*

16 հուլիսի — *Շահագործման է հանձնվում Երևանի կարբիդի գործարանը։*

19 նոյեմբերի — *Բացվում է ՀՍՍՀ սովետների IX արտակարգ համագումարը։*

5 դեկտեմբերի — *ՍՍՀՄ սովետների VIII արտակարգ համագումարը հաստատում է ՍՍՀՄ նոր սահմանադրությունը։ Հայկական ՍՍՀ-ը դառնում է միութենական հանրապետություն։*

— *Շարք է մտնում Քանաքեռգէսը։*

1 9 3 7

23 մարտի — ՀՍՍՀ սովետների IX արտակարգ համագումարը հաստատում է Հայկական ՍՍՀ նոր սահմանադրությունը։

24 ապրիլի — Հրապարակվում է ՀԱԿ(բ)Կ Կենտկոմի որոշումը ՀԱԿ(բ)Կ Անդրերկրկոմը վերացնելու մասին։

26 մայիսի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ X համագումարը։

13 նոյեմբերի — Ժողովրդական բանաստեղծ Հակոբ Հակոբյանի մահը Թիֆլիսում։

15 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Ստանիսլավսկու անվան ռուսական պետական դրամատիկական թատրոնի հանդիսավոր բացումը Երևանում։

12 դեկտեմբերի — Տեղի են ունենում ՍՍՀՄ առաջին գումարման Գերագույն սովետի ընտրությունները։

1 9 3 8

2 հունիսի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ XI համագումարը։

12 հունիսի — Տեղի են ունենում Հայկական ՍՍՀ առաջին գումարման Գերագույն սովետի ընտրությունները։

12 հուլիսի — Բացվում է ՀՍՍՀ առաջին գումարման Գերագույն սովետի առաջին սեսիան։

1 9 3 9

26 փետրվարի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ XII համագումարը։

10 մարտի — Բացվում է ՀԱԿ(բ)Կ XVIII համագումարը։

20 հունիսի — Կազմակերպվում են ՀՍՍՀ ավտոմոբիլային տրանսպորտի, մսի և կաթի արդյունաբերության ժողովրդական կոմիսարիատները։

15 սեպտեմբերի — Սկսվեց «Սասունցի Դավիթ» էպոսի 1000-ամյակի տոնակատարությունը։

20 հոկտեմբերի — Մոսկվայում բացվում է հայկական արվեստի տասնօրյակը։

1 9 4 0

11 մարտի — Բացվում է ՀԿ(բ)Կ XIII համագումարը։

Մարտ — Շահագործման է հանձնվում Երևանի Ս. Մ. Կիրովի անվան սինթետիկ կաուչուկի գործարանը։

6 հոկտեմբերի — Բացվում է Երևանի բուսաբանական այգին։

24 նոյեմբերի — Տեղի է ունենում Վ. Ի. Լենինի հուշարձանի հանդիսավոր բացումը Երևանի Լենինի հրապարակում։

24 նոյեմբերի — Հիմնադրվում է Երևանի կենդանաբանական այգին։

1 9 4 1

30 ապրիլի — ՀՍՍՀ ժողովրդական նկարիչ Փանոս Թերլեմեզյանի մահը Երևանում։

10 մայիսի — *Մոսկվայում սկսվում է հայ գրականության տասնօրյակը։*

25 մայիսի — *Տեղի է ունենում Մոսկվայի համամիութենական գյուղատնտեսական ցուցահանդեսի հայկական տաղավարի հանդիսավոր բացումը։*

22 հունիսի — *Սովետական Միության Հայրենական մեծ պատերազմի սկիզբը։*